

JOURNALISTIEK ARTIKEL

Vandaag de dag heeft de dokter het laatste woord over lijf en leden en wordt diens almacht amper of niet in vraag gesteld. Bij ziekte is de dokter een onmogelijk te negeren autoriteit. De populariteit van het programma *Meneer Dokter*, dat menig Vlaming geboeid aan de buis kluisterde, illustreert dit. Onze hedendaagse gemedicaliseerde samenleving vertoont nochtans grote verschillen met de situatie in de negentiende eeuw. Toen overheersten allerhande ‘alternatieve’ geneeswijzen de medische markt, geneeswijzen waar zieken vol vertrouwen en in groten getale beroep op deden. Welke redenen speelden er dus voor de zieke zelf mee om aan te kloppen bij de dokter, of net heil te zoeken in de armen van één of andere alternatieve geneeswijze?

‘Druk uw handen op mijn zieke ledematen, want ik voel dat gij vermoogt ze erdoor te verlichten’

Variërend van kwakzalvers, kruidenvrouwtjes of gewone reguliere artsen vond een zieke altijd wel iets naar zijn of haar gading op de medische markt. Eén van de duistere sujetten waarop de zieke beroep kon doen, was de magnetiseur. Deze bracht via magnetische strijkbewegingen een quasi-magische kracht, fluïdum, over op het zieke lichaam dat vervolgens idealiter genas. De magnetische methode, ontsproten aan het brein van de Duitse arts Mesmer, was bijzonder populair in het negentiende-eeuwse België.

Hoewel de grens met ‘alternatieve’ geneeswijzen in de loop van de negentiende eeuw steeds scherper werd afgebakend, bleven zieken openstaan voor deze specifieke vorm van genezing. De centrale vraag is dan ook *waarom* de zieke beroep deed op een irreguliere methode als het magnetisme, zeker in een wereld die werd gekenmerkt door een toenemende professionalisering van het medische vak. Want hoewel de medische wereld – geruggesteund door de staat – droomde van wetten, bleken praktische bezwaren toch sterker door te wegen. Processen waar magnetiseurs terecht stonden vanwege het illegaal uitoefenen van de geneeskunde, stelden de grenzen scherp en maakten dat zieken kleur moesten bekennen *waarom* ze net deze keuze maakten.

Aan de andere kant van het spectrum was er een specifieke groep mensen die het magnetisme maar al te graag toepasten. Spiritisten, gekenmerkt door hun geloof in contact met gene zijde, incorporeerden gedurende de tweede helft van de negentiende eeuw met veel plezier het magnetisme in hun discours. In Belgische spiritistische kringen waren magnetische genezingen dan ook schering en inslag. Sporen van zieken die beweerden heil te vinden in de magnetische methode, weliswaar overgoten met een spiritistisch sausje, zijn dan ook veelvuldig terug te vinden in spiritistische tijdschriften en publicaties. Ook in de processen lieten zieken hun stem horen en verhaalden ze vaak een onwrikbaar vertrouwen in het irreguliere magnetisme.

Verhalen op de grens

De ware aantrekkingskracht van de magnetische methode zat vervat in het fluïdum. In deze onzichtbare kracht herkende de zieke quasi-magische elementen die aansloten bij zijn of haar eigen wereldbeeld. Het was immers een onzichtbare stof die een zichtbaar effect – genezing – kon bewerkstelligen. In een wereld waarin de scheiding tussen natuurlijk en bovennatuurlijk

samenviel met de scheiding tussen zichtbaar en onzichtbaar, bevond het fluïdum zich in een grijze, aantrekkelijke schemerzone en kon ze een immense aantrekkingskracht uitoefenen op zieken die zochten naar genezing.

Door zoveel mogelijk de nadruk te leggen op de stem van de zieke, is dit verhaal dan ook een *medical history from below* in de lijn van de sociale geschiedenis van de geneeskunde. Zieken oefenden indirect een zekere invloed uit op de magnetische praktijk. Als irreguliere methode moest deze zich immers steeds aanpassen aan de wensen en verlangens van de zieken. Tevens nuanceert dit verhaal het idee van een rechtlijnige medicalisering. De wereld van genezing was enorm groot, en hoewel de grenzen door wetten steeds scherper werden afgebakend, kenden quasi-magische genezingen nog steeds veel weerklank. De zieke, uitgaande van aan magisch wereldbeeld of – bij de spiritisten – een zeker geloof, bleef een immens vertrouwen koesteren in de magnetische methode, overtuigd van de genezende werking.